

Sygn. akt II UK 127/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 października 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bogusław Cudowski

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z wniosku H. W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 października 2013 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 12 września 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu
sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z dnia 7 marca 2011 r. odmówił ubezpieczonej H. W. prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, albowiem wnioskodawczyni wykazała jedynie 13 lat, 6 miesięcy i 13 dni zamiast wymaganych 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. wyrokiem z dnia 29 grudnia 2011 r. oddalił odwołanie ubezpieczonej od powyższej decyzji.

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i rozważania Sądu pierwszej instancji: H. W., urodzona 5 kwietnia 1956 r., pobierająca od 22 października 1999 r. świadczenie przedemerytalne, złożyła w dniu 7 marca 2011 r. wniosek o ustalenie jej prawa do emerytury w obniżonym wieku. Wydając decyzję odmowną organ rentowy uznał za udokumentowany na dzień 1 stycznia 1999 r. ogólny staż składkowy i nieskładkowy ubezpieczonej w wymiarze 24 lat, 11 miesięcy i 24 dni, natomiast do stażu pracy w warunkach szczególnych zaliczył jedynie 13 lata, 6 miesięcy i 13 dni. W wymaganym stażu pracy w warunkach szczególnych nie uwzględniono okresów korzystania przez wnioskodawczynię z zasiłków chorobowych po dniu 15 listopada 1991 r. oraz okresu urlopu wychowawczego od dnia 12 lipca 1983 r. do dnia 11 lipca 1986 r., przypadających na zatrudnienie ubezpieczonej w Obwodzie Lecznictwa Kolejowego w B.

Analizując roszczenia emerytalne ubezpieczonej w kontekście unormowania art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) Sąd Okręgowy zauważył, że o tym, jakie okresy należy zaliczyć do pracy w warunkach szczególnych, decydują - na podstawie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. - przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), które w § 2 ust. 1 stanowi, iż okresami pracy nadającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Sąd pierwszej instancji podkreślił, że już sama definicja pracy w warunkach szczególnych zakłada konieczność wykonywania tej pracy stale i w określonych warunkach, co oznacza, iż jakiegokolwiek przerwy w jej świadczeniu, czy to z powodu urlopu wychowawczego, czy też przebywania na zasiłkach chorobowych, nie powinny być zaliczone do stażu pracy w szczególnych warunkach, za wyjątkiem okresów podanych w art. 6

ust. 2 pkt 1, tj. okresów otrzymywania zasiłków z ubezpieczenie społeczne: chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego lub renty chorobowej przed dniem 15 listopada 1991 r. Przepis art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie przewiduje zatem możliwości uznania za okresy składkowe (a tym samym za okresy pracy w warunkach szczególnych) okresów przebywania na urloпах wychowawczych, zaliczając je do okresów nieskładkowych na mocy art. 7 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS bez względu na czas ich przypadania. Tej konstatacji nie zmienia treść uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2011 r., I UZP 1/11, gdyż dotyczy ona ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. i podlegających kryteriom oceny na mocy art. 29 ustawy emeryturach i rentach z FUS. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, także zarzut ubezpieczonej, że w momencie przyznania świadczenia przedemerytalnego zaliczono jej sporny okres bezpłatnego urlopu wychowawczego do pracy w warunkach szczególnych, jest zupełnie bezzasadny, ponieważ kierownik Powiatowego Urzędu Pracy, ustalając prawo do świadczenia przedemerytalnego, badał spełnienie warunków określonych w ustawie z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (jednolity tekst: Dz. U. z 1997 r. Nr 25, poz. 28 ze zm.), która nie przewidywała konieczności posiadania przez wnioskodawcę jakiegokolwiek stażu pracy w warunkach szczególnych.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 12 września 2012 r. zmienił powyższy wyrok i przyznał H. W. emeryturę od dnia 5 kwietnia 2011 r., a także stwierdził odpowiedzialność organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Sąd drugiej instancji podkreślił, iż istota sporu w niniejszej sprawie sprowadzała się do oceny, czy ubezpieczona spełnia łącznie wszystkie, wynikające z treści art. 184 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przesłanki ustalenia jej prawa do emerytury, a ściślej - przesłankę osiągnięcia w dniu wejścia w życie ustawy, tj. w dniu 1 stycznia 1999 r., okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wymaganego w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku obniżonym. Kluczowa w tym zakresie jest odpowiedź na pytanie, czy do wymaganego stażu można zaliczyć okresy urlopu wychowawczego od 12 lipca 1983 r. do 11 lipca 1986 r. oraz

pobierania wynagrodzenia lub zasiłku chorobowego z ubezpieczenia społecznego: od 15 lutego 1999 r. do 26 lutego 1999 r., od 26 kwietnia 1999 r. do 4 maja 1999 r., od 21 maja 1999 r. do 31 maja 1999 r., od 1 czerwca 1999 r. do 2 czerwca 1999 r. i od 22 czerwca 1999 r. do 30 czerwca 1999 r., przypadające na okres zatrudnienia odwołującej się w Obwodzie Lecznictwa Kolejowego w B. Stosownie do treści § 4 ust. 3 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego, do okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach, o których mowa w ust. 1, zalicza się m.in. także okresy zatrudnienia na kolei w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin. Przez przepisy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin rozumieć należy przepisy ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz. U. z 1983 r. Nr 23, poz. 99 ze zm.). Zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy, pracownikami kolejowymi w rozumieniu tej ustawy są osoby pozostające w stosunku pracy w jednostkach organizacyjnych przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”, z wyłączeniem biur projektów kolejowych. W myśl zaś art. 5 ust. 2 ustawy zatrudnienie pracowników kolejowych w jednostkach (komórkach) organizacyjnych, określonych w ust. 1, zwanych dalej „kolejowymi jednostkami organizacyjnymi”, uważa się w rozumieniu ustawy za zatrudnienie na kolei. W niniejszej sprawie nie budzi wątpliwości i nie jest przedmiotem sporu, że zakład pracy ubezpieczonej w spornych okresach zatrudnienia - Obwód Lecznictwa Kolejowego w B., był jednostką organizacyjną przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”. Przepis art. 6 ust. 1 ustawy stanowi, że za okresy zatrudnienia na kolei uważa się okresy pozostawania w stosunku pracy w kolejowych jednostkach organizacyjnych, w czasie których pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński lub opiekuńczy. Z przepisu art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy wynika zaś, że za okresy zaliczalne do okresów zatrudnienia na kolei uważa się okresy przerwy w pracy na kolei obejmujące m.in. okresy wymienione w art. 11 ust. 2 pkt 11 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. z 1982 r. Nr 40, poz. 267 ze zm.), tj. urlopu wychowawczego, urlopu bezpłatnego udzielonego na podstawie przepisów w sprawie bezpłatnych urlopów dla matek pracujących, opiekujących się małymi dziećmi, oraz innych udzielonych w tym celu

urlopów bezpłatnych i trwania przerw w pracy spowodowanych opieką nad dzieckiem w wieku do lat 4 - łącznie nie dłużej jednak niż 6 lat. W świetle treści powyższych przepisów ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych, przez okresy zatrudnienia na kolei należy zatem rozumieć nie tylko okresy rzeczywistego wykonywania pracy w jednostkach organizacyjnych Polskich Kolei Państwowych oraz w jednostkach (komórkach) organizacyjnych podległych Ministrowi Komunikacji, lecz również takie okresy pozostawania w stosunku pracy, w których pracownik kolejowy m.in. pobierał wynagrodzenie lub zasiłek chorobowy albo korzystał z urlopu wychowawczego.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Apelacyjny uznał, że okresy, w których ubezpieczona, zatrudniona w Obwodzie Lecznictwa Kolejowego w B., korzystała z urlopu wychowawczego oraz pobierała wynagrodzenie lub zasiłek chorobowy z ubezpieczenia społecznego, stanowią okresy zatrudnienia na kolei w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin, a w konsekwencji, na mocy § 4 ust. 3 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego, okresy te podlegają zaliczeniu do stażu pracy w szczególnych warunkach. Odwołująca się spełnia więc przesłankę posiadania na dzień 1 stycznia 1999 r. okresu pracy w szczególnych warunkach wymaganego w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku obniżonym (art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej w związku z § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego).

Powyższy wyrok został zaskarżony przez pozwanego skargą kasacyjną. Skargę oparto na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego: 1/ art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 pkt 3 i ust. 3 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego, przez ich błędną wykładnię polegającą na stwierdzeniu, że okresy, w których ubezpieczona, zatrudniona na kolei, korzystała z urlopu wychowawczego oraz pobierała wynagrodzenie lub zasiłek chorobowy z ubezpieczenia społecznego, podlegają zaliczeniu do okresów pracy w szczególnych warunkach, od których uzależnione jest prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym; 2/ art. 184 § 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na zaliczeniu do okresów pracy w szczególnych warunkach okresów

pobierania przez H. W. wynagrodzenia lub zasiłku chorobowego z ubezpieczenia społecznego od 15 lutego 1999 r. do 26 lutego 1999 r., od 26 kwietnia 1999 r. do 4 maja 1999 r., od 21 maja 1999 r. do 31 maja 1999 r., od 1 czerwca 1999 r. do 2 czerwca 1999 r., od 22 czerwca 1999 r. do 30 czerwca 1999 r. i stwierdzeniu, że po ich zaliczeniu - wraz z okresami zatrudnienia uwzględnionymi przez organ rentowy - ubezpieczona legitymuje się wyższym niż wymagany w art. 184 § 1 pkt 1 stażem pracy w szczególnych warunkach, podczas gdy z powyższego przepisu wynika, iż przesłanka osiągnięcia wymaganego stażu pracy w warunkach szczególnych (co najmniej 15 lat) musi być spełniona na dzień wejścia w życie ustawy, tj. na dzień 1 stycznia 1999 r., a zatem zaliczeniu do okresu pracy w warunkach szczególnych podlegają - zgodnie z art. 184 § 1 pkt 1 - tylko okresy pracy przypadające do dnia 31 grudnia 1998 r. Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej wskazano, iż do okresów pracy w warunkach szczególnych uprawniających do emerytury z obniżonego wieku można zaliczyć tylko te okresy, w których praca w szczególnych warunkach była wykonywana codziennie, co najmniej przez 8 godzin. Wyłącza to możliwość zaliczenia do pracy wykonywanej w szczególnych warunkach okresu urlopu wychowawczego i okresów przebywania na zasiłkach chorobowych. Odnosząc się do drugiego kasacyjnego zarzutu naruszenia prawa materialnego organ rentowy podniósł, że zgodnie z przepisem art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy, tj. w dniu 1 stycznia 1999 r., spełnili wszystkie warunki określone w pkt 1 i 2 tego przepisu. W związku z powyższym niedopuszczalne było zaliczenie przez Sąd Apelacyjny do okresów pracy w szczególnych warunkach, od których zależy prawo do emerytury z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, okresów pobierania przez H. W. wynagrodzenia lub zasiłku chorobowego z ubezpieczenia społecznego po wskazanej dacie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie, albowiem uzasadnione są zarzuty podniesione w ramach kasacyjnej podstawy naruszenia prawa materialnego przy ferowaniu zaskarżonego wyroku.

Analizę prawidłowości zapadłego rozstrzygnięcia rozpocząć wypada od przypomnienia, że ubezpieczona H. W., urodzona 5 kwietnia 1956 r., wywodzi swoje roszczenia emerytalne z unormowań art. 184 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.; dalej jako ustawa o emeryturach i rentach z FUS), zgodnie z którym ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli: 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27, a nadto nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

W niniejszej sprawie Sądy obu instancji nie rozważały ewentualnych uprawnień ubezpieczonej do emerytury kolejowej, o jakiej mowa w art. 40 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, lecz oceniły jej roszczenia emerytalne w kontekście unormowań art. 32 tego aktu.

Art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wprowadza jako kryterium obniżenia wieku emerytalnego – określonego dla ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. w art. 27 ustawy - rodzaj wykonywanej pracy (tj. szczególne warunki, w jakich jest ona świadczona lub szczególny jej charakter), narażający na szybsze zrealizowanie się ryzyka emerytalnego z powodu wcześniejszej, niż powszechnie, utraty sprawności psychofizycznej pracownika. Wprawdzie ust. 2 powołanego artykułu zawiera definicję (pojęcie) pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach, stanowiąc iż jest nim pracownik zatrudniony przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności

psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne bądź otoczenia, lecz uregulowania omawianego artykułu nie precyzują szczegółowych przesłanek nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku. Artykuł 32 ust. 4 ustawy odsyła w tej materii do dotychczasowych przepisów, którymi są przepisy rangi ustawy lub wydane na mocy delegacji ustawowej (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01, OSNP 2002 nr 10, poz. 243). Aktem prawnym normującym tę problematykę jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm., dalej jako rozporządzenie w sprawie wieku emerytalnego). Jak zauważył Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 14 czerwca 2004 r., P 17/03 (OTK-A 2004 nr 6, poz. 57), odesłanie to powinno być odczytywane jako kierujące do rozporządzenia w zakresie, w jakim chodzi o ustalenie kwestii wskazanych w art. 32 ust. 4 ustawy, tj. wieku emerytalnego, rodzajów prac lub stanowisk oraz warunków, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 tego artykułu przysługuje prawo do emerytury. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, ze względu na charakter omawianego świadczenia (wcześniejsza emerytura) - przepisy rozporządzenia należy wyklądać ściśle (por. uzasadnienie uchwały z dnia 29 września 2005 r., II UZP 10/05, OSNP 2006 nr 1-2, poz. 21). Postulat ścisłej wykładni dotyczy oczywiście i z tego samego powodu także przepisu art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Przepisy § 2 ust. 1, § 3 i § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia kreują zaś dla pracownika, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, następujące przesłanki nabycia prawa do przedmiotowego świadczenia:

1) osiągnięcie wieku emerytalnego, wynoszącego 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn,

2) posiadanie wymaganego okresu zatrudnienia, określonego w odniesieniu do kobiet na 20 lat a do mężczyzn na 25 lat i

3) legitymowanie się co najmniej 15 letnim stażem pracy w szczególnych warunkach, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku, przy czym do okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach, o których mowa w § 4 ust. 1, zalicza się także okresy pracy górniczej w

rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz okresy zatrudnienia na kolei w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin, a także okresy pracy lub służby, o których mowa w § 5-10 rozporządzenia.

Warto podkreślić, że w świetle § 2 ust. 1 rozporządzenia, praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w rozporządzeniu w sprawie wieku emerytalnego i załącznikach do niego (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 325; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 329; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 i z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08, LEX nr 528152 oraz z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638). Właśnie ta regulacja sprawiła, że Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 kwietnia 2013 r., I UK 561/12 (niepublikowanym), wykluczył możliwość zaliczenia okresów przebywania na urloпах wychowawczych do staży pracy w szczególnych warunkach uprawniającego do emerytury z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W uzasadnieniu wyroku zauważono, że przewidziane w rozporządzeniu w sprawie wieku emerytalnego i art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej rozróżnienie między okresem składkowym i nieskładkowym (zatrudnienia) a okresem wykonywania pracy, jako mające głęboki sens normatywny i społeczny, nie powinno być znoszone w drodze wykładni. Poza tym zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego wnioskodawczyni lub wnioskodawca są obowiązani wykazać, że praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Taka kwalifikacja faktycznego niewykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w okresie trwania zatrudnienia jest uzasadniona charakterem prawa do emerytury dla osób zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Prawo to stanowi bowiem konsekwencję szybszej utraty zdolności do zarobkowania z uwagi na szczególne warunki lub szczególny charakter pracy (por. uzasadnienie wyroku Trybunału

Konstytucyjnego z dnia 4 stycznia 2000 r., K 18/99, OTK 2000 Nr 1, poz. 1). Wymóg okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze winien więc odnosić się do okresu faktycznego wykonywania takiej pracy, z pominięciem okresów wyłącznie formalnego pozostawania w zatrudnieniu, w których pracownik - zgodnie z treścią łączącego go z pracodawcą stosunku pracy - zajmuje stanowisko, z którym łączy się wykonywanie pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, lecz w rzeczywistości pracy tej nie wykonuje, a tym samym nie jest narażony na uciążliwość związaną z warunkami lub charakterem pracy. Okres niewykonywania pracy nie wpływa zatem na szybszą utratę zdolności pracownika do zarobkowania. Skoro przez pracę w szczególnych warunkach rozumie się wykonywanie takiej pracy, a nie pozostawanie w stosunku pracy, to nie ma podstaw do zaliczenia urlopu wychowawczego do okresu pracy w szczególnych warunkach, skoro pracownik w czasie tego urlopu jest zwolniony z obowiązku świadczenia pracy w takich, szczególnych warunkach.

Pogląd ten nie stracił na aktualności w odniesieniu do pracowników kolejowych.

Zawarta w § 4 ust. 3 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego regulacja ma charakter branżowy, gdyż rozszerza zamieszczony w wykazie A katalog prac w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do wcześniejszej emerytury, o dodatkowe rodzaje pracy lub służby.

W kwestii wymienionego w tym przepisie okresu zatrudnienia na kolei jako okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach należy zgodzić się z Sądem Apelacyjnym, że w kontekście art. 5 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz. U. Nr 23, poz. 99 ze zm., dalej jako ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych), podobnie jak i art. 42 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, będąc zatrudniona w jednostce organizacyjnej przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”, jakim był Obwód Lecznictwa Kolejowego w B., ubezpieczona posiadała status pracownika kolejowego, a zatrudnienie to było i jest zatrudnieniem na kolei w rozumieniu powyższych ustaw. Rzecz w tym, iż w odniesieniu to tej kategorii pracowników przepisy powołanych ustaw posługują się trzema odrębnie zdefiniowanymi pojęciami: okresów

zatrudnienia na kolei, okresów równorzędnych z zatrudnieniem na kolei oraz okresów zaliczanych do okresów zatrudnienia na kolei. Tymczasem w komentowany § 4 ust. 1 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego prawodawca nie utożsamia okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach z „zatrudnieniem na kolei”, ale jedynie z pierwszym w wymienionych pojęć, tj. okresem zatrudnienia na kolei. W myśl art. 6 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych (podobnie jak i art. 43 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), za okresy zatrudnienia na kolei uważa się okresy pozostawania w stosunku pracy w kolejowych jednostkach organizacyjnych, w czasie których pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński lub opiekuńczy. Takie brzmienie przepisu pozwala zatem na zaliczenie do staż pracy w szczególnych warunkach uprawniającego do wcześniejszej emerytury z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS okresów pobierania wymienionych w nim świadczeń chorobowych, jednak tylko tych, które przypadają do dnia 31 grudnia 1998 r., skoro osoba ubiegająca się o przyznanie emerytury powinna spełnić wszystkie określone w tym przepisie przesłanki stażowe (tj. okresów składkowych i nieskładkowych oraz okresów pracy w szczególnych warunkach) do dnia wejścia w życie ustawy, czyli do dnia 1 stycznia 1999 r. Osiągnięcie do tej daty okresu pracy w szczególnych warunkach, o którym mowa w art. 184 ustawy, wyłącza przy tym ponowne ustalanie tego okresu po osiągnięciu przez wnioskodawcę wieku emerytalnego według zasad wynikających z art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09, OSNP 2011 nr 19 - 20, poz. 260 i z dnia 13 lipca 2011 r., I UK 12/11, LEX nr 989126). Skoro więc sporne okresy pobierania przez odwołującą się zasiłków chorobowych przypadają po wskazanej dacie 1 stycznia 1999 r., Sąd drugiej instancji błędnie zaliczył te okresy do stażu pracy w szczególnych warunkach predestynującej ubezpieczoną do przyznania jej prawa do wcześniejszej emerytury.

Co zaś się tyczy okresu urlopu wychowawczego od 12 lipca 1983 r. do 11 lipca 1986 r., udzielonego odwołującej się z mocy przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 lipca 1981 r. w sprawie urlopów wychowawczych (jednolity tekst: Dz. U. z 1985 r. Nr 2, poz. 10 ze zm.), wypada stwierdzić, że zgodnie z art. 8

ust. 1 pkt 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych, za okresy zaliczalne do okresów zatrudnienia na kolei uważano okresy przerwy w pracy na kolei obejmującej okresy wymienione w art. 11 ust. 2 pkt 9 i 11 oraz w art. 13 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), a więc m. in. wymienione w art. 11 ust. 2 pkt 11 tego ostatniego aktu okresy urlopu wychowawczego, urlopu bezpłatnego udzielonego na podstawie przepisów w sprawie bezpłatnych urlopów dla matek pracujących, opiekujących się małymi dziećmi, oraz innych udzielonych w tym celu urlopów bezpłatnych i trwania przerw w pracy spowodowanych opieką nad dzieckiem w wieku do lat 4 - łącznie nie dłużej jednak niż 6 lat. Przepis § 4 ust. 3 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego nie posługuje się jednak pojęciem okresów zaliczalnych do okresów zatrudnienia na kolei. Nie można zaś zawartego w nim unormowania interpretować rozszerzająco i uznawać za okresy zatrudnienia w szczególnych warunkach okresów innych niż wyraźnie wymienione w przepisie, czyli ustawowo zdefiniowanych okresów zatrudnienia na kolei. Ilekroć bowiem ustawodawca uznaje okresy równorzędne lub zaliczalne do okresów wykonywania określonej, kwalifikowanej pracy, jako istotne dla nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, czyni to wyraźnie, jak np. w art. 41i art. 41 (w odniesieniu do emerytury kolejowej) czy art. 50a ust. 1 i 2 oraz art. 50d ust. 2 (w doniesieniu do emerytury górniczej) ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Warto nadmienić, iż obecnie obowiązujące przepisy art. 43 – 45 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w ogóle nie wspominają o okresach przebywania na urloпах wychowawczych i nie traktują ich ani jako okresów zatrudnienia na kolei ani jako okresów równorzędnych z zatrudnieniem na kolei ani jako okresów zaliczanych do okresów zatrudnienia na kolei. Mimo, że w trakcie korzystania z urlopu wychowawczego pracownik pozostaje w zatrudnieniu na kolei, okresy te są prawnie obojętne dla nabycia prawa do emerytury kolejowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2006 r., II UK 224/05, Legalis).

Reasumując, słuszne są kasacyjne zarzuty naruszenia przez Sąd Apelacyjny prawa materialnego w postaci art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 pkt 3 i ust. 3 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego, przez zaliczenie do stażu pracy w szczególnych warunkach

uprawniającego do wcześniejszej emerytury, okresu przebywania ubezpieczonej na urlopie wychowawczym od 12 lipca 1983 r. do 11 lipca 1986 r. oraz przypadających po dniu 1 stycznia 1999 r. okresów pobierania zasiłków chorobowych. Z mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzeczono zatem jak w sentencji.